

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه روانشناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش سنجش و اندازه گیری

عنوان:

بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه جو اجتماعی- عاطفی مدرسه و
رابطه آن با اضطراب مدرسه در بین دانش‌آموزان راهنمایی دختر و پسر شهر
گیلان غرب

استاد راهنما:

دکتر حیدرعلی هومن

استاد مشاور:

دکتر شیرین کوشکی

پژوهشگر:

مهتاب عباسی

بهار ۱۳۹۱

تقدیم به...

مادر، تندیس سادگی و نجابت

او که نیاسود تا بیاسایم

او که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش برایم همه مهر.

بدر، آینه افتادگی و صلابت

او که ناتوان گشت تا توانا گردم

موهایش سپید شد تا من رو سفید شوم

و عاشقانه سوخت، تا گرمابخش وجودم و روشنی راهم باشد.

خواهر عزیزم فرح

همراه لحظه‌های شادی و اندوه

و یاور پاک و بی‌ریای همیشگی‌ام

به پاس محبت‌های بی‌دریغت که هرگز فروکش نمی‌کند، سپاس ناچیز مرا بپذیر که شایسته‌ترین تقدیم

همین است.

تشکر و قدردانی ...

صمیمانه ترین سپاس‌های خود را به استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر هومن که شمع وجود گرانقدر خویش را در طبق اخلاص نهاده و با نکته‌های دلاویز و گفته‌های بلند، همواره راهنما و راهگشای پویندگان عرصه روان‌سنجی بوده‌اند، تقدیم می‌دارم.

و به راستی آیا کلامی هست که تاب ثنای ایثار شما بزرگوار را بیاورد؟

آنچه از این سخن برآید آن است که از صمیم قلب از راهنمایی‌های صادقانه و کوشش مخلصانه شما استاد فرهیخته در راستای کمک به این حقیر و نگارش پایان‌نامه‌ام، تقدیر و تشکر نمایم و آرزومندم ذات اقدس احدیت شما را در کنف الطاف خاصه‌ی خویش قرار دهد.

با تقدیر و تشکر شایسته از اساتید محترم:

سرکار خانم دکتر کوشکی که با صبر و بردباری فراوان به عنوان استاد مشاور، در طول پژوهش از هیچ کمکی دریغ نکردند.

جناب آقای دکتر فرزاد که با قبول داوری این پایان‌نامه، با ژرف‌نگری و راهنمایی‌های کارساز، اینجانب را از نظرات سازنده‌شان بهره‌مند ساختند.

چکیده

در این پژوهش اعتبار، روایی و هنجاریابی آزمون جو اجتماعی - عاطفی مدرسه بررسی شده است. یک گروه نمونه با حجم ۴۵۰ نفر از طریق نمونه برداری طبقه‌ای انتخاب و به سیاهه جو اجتماعی - عاطفی مدرسه پاسخ دادند. سیاهه مذکور، شامل ۴۵ سؤال بود که یک سؤال به علت داشتن بار عاملی ضعیف از کل پرسشنامه حذف شد، ۲ سؤال هم به علت تکراری بودن، قبل از تجزیه و تحلیل، کنار گذاشته شدند، در نتیجه پرسشنامه ۴۲ سؤالی شده و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸۷ به دست آمد. بررسی روایی سازه از طریق تحلیل مؤلفه‌های اصلی نشان می‌دهد که شش عامل استخراج شده، ۴۰/۵۳۹ درصد کل واریانس متغیرها را تبیین می‌کند. شش عامل مشتمل است بر: ۱) تجهیزات و امکانات بهداشتی و رفاهی مدرسه ۲) فعالیت‌های مکمل و فوق برنامه ۳) توانمندی دانش‌آموز ۴) توجه و حمایت از سوی معلم ۵) بی‌توجهی و عدم حمایت پرسنل مدرسه ۶) فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی مدرسه. برای بررسی روایی همزمان از آزمون اضطراب مدرسه استفاده شد. همبستگی بین فرم ۴۲ سؤالی جو اجتماعی - عاطفی و اضطراب مدرسه بر روی گروه نمونه‌ای به حجم ۱۰۰ نفر محاسبه شد و نتایج حاصل نشان می‌دهد عامل‌های ۱ (امکانات و تجهیزات بهداشتی و رفاهی) و ۲ (فعالیت‌های مکمل و فوق برنامه) با اضطراب مدرسه همبستگی دارد و ضریب همبستگی کل پرسشنامه با سیاهه اضطراب مدرسه ۰/۲۲۳- به دست آمد. در نهایت هنجار درصدی برای پرسشنامه تهیه شد.

واژگان کلیدی: جو اجتماعی - عاطفی، اضطراب مدرسه، اعتبار، روایی و هنجاریابی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	فصل یکم: معرفی پژوهش
۲	مقدمه
۳	بیان مسأله
۴	اهمیت و ضرورت پژوهش
۵	اهداف پژوهش
۵	سؤالات پژوهش
۵	تعریف مفاهیم واصطلاحات
۹	تعاریف عملیاتی
	فصل دوم: پیشینه پژوهش
۱۲	مقدمه
۱۴	جو مدرسه
۱۴	تعریف جو مدرسه
۱۵	انواع جو سازمانی طبق مدل هالپین و کرافت
۱۶	جوامع اجتماعی - عاطفی مدرسه
۱۸	نقش معلم در ارتباط با جو اجتماعی - عاطفی مدرسه
۱۹	الگوی مستبدانه:
۱۹	الگوی رهاکننده:

۱۹ نقش مدیر در ارتباط با جو اجتماعی - عاطفی مدرسه
۲۰ نقش مدیر در ارتباط با اولیا
۲۱ تاریخچه اضطراب:
۲۲ تعریف اضطراب:
۲۴ خلاصه‌ای از نظریه های مربوط به اضطراب:
۲۴ نظریه یادگیری:
۲۴ نظریه زیست شناختی:
۲۵ نظریه روان‌پویایی:
۲۶ نظریه رفتارگرا:
۲۷ نظریه شناختی:
۲۷ نظریه انسانگرایی و اصالت وجودی:
۲۸ نظریه اجتماعی
۲۸ عوامل نگرانی و اضطراب در کودکان:
۳۰ علائم اضطراب:
۳۱ انواع اختلالات اضطرابی:
۳۲ تمایز دو مفهوم ترس و اضطراب:
۳۲ شیوع اختلالات اضطرابی:
۳۳ شیوه‌های بیان اضطراب در کودکان:
۳۳ سبب شناسی اضطراب:
۳۶ راه‌های کنار آمدن با اضطراب (مکانیزم های دفاعی):
۳۷ اضطراب مدرسه:

۳۸	علل اضطراب مدرسه:
۴۰	عوامل مؤثر بر اضطراب مدرسه:
۴۲	اضطراب امتحان
۴۳	علل اضطراب امتحان
۴۵	راه‌های مقابله با اضطراب امتحان
۴۶	اضطراب مدرسه و مؤلفه‌های آن:
۴۷	نقش مدرسه و معلم در ایجاد اضطراب مدرسه دانش‌آموزان:
۴۹	تشخیص اضطراب مدرسه
۴۹	درمان اضطراب مدرسه:
۵۰	رابطه‌ی اضطراب با پیشرفت تحصیلی:
۵۱	پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج کشور:

فصل سوم: روش پژوهش

۶۰	مقدمه
۶۰	۱-۳ جامعه آماری و گروه نمونه
۶۰	۲-۳ ابزار پژوهش
۶۲	۳-۳ شیوه اجرای پژوهش
۶۲	۴-۳ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

۶۵	مقدمه
۶۵	اعتبار یابی ابزار پژوهش
۶۷	روایی ابزار پژوهش

۶۸	روایی سازه
۷۸	روایی همزمان
۷۹	مشخصه‌های آماری نمره های آزمون جو اجتماعی - عاطفی مدرسه
۸۲	هنجاریابی مقیاس جو اجتماعی - عاطفی مدرسه

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۸۸	مقدمه
۸۹	نتیجه گیری
۹۲	محدودیت های پژوهش
۹۲	پیشنهادهای پژوهش
۹۴	فهرست منابع فارسی
۹۹	فهرست منابع لاتین
۱۰۱	پیوست

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۶۶	جدول ۱: ضریب اعتبار مجموعه پرسش‌های سیاهه جو اجتماعی - عاطفی مدرسه.....
۶۹	جدول ۲: مشخصه‌های آماری اولیه در اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی با روش PC.....
۷۵	جدول ۳: میزان اشتراک مواد سیاهه جو اجتماعی - عاطفی با اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی.....
۷۷	جدول ۴: ماتریس ساختار ساده برای عامل‌ها.....
۸۱	جدول ۵: مشخصه‌های آماری نمره‌های آزمون جو اجتماعی - عاطفی.....
۸۲	جدول ۶: نرم درصدی سیاهه جو اجتماعی - عاطفی برای عامل ۱.....
۸۳	جدول ۷: نرم درصدی سیاهه جو اجتماعی - عاطفی برای عامل ۲.....
۸۳	جدول ۸: نرم درصدی سیاهه جو اجتماعی - عاطفی برای عامل ۳.....
۸۴	جدول ۹: نرم درصدی سیاهه جو اجتماعی - عاطفی برای عامل ۴.....
۸۴	جدول ۱۰: نرم درصدی سیاهه جو اجتماعی - عاطفی برای عامل ۵.....
۸۴	جدول ۱۱: نرم درصدی سیاهه جو اجتماعی - عاطفی برای عامل ۶.....
۸۵	جدول ۱۲: نرم درصدی نمره‌های کل پرسشنامه جو اجتماعی - عاطفی.....
۱۰۷	جدول ۱۳: مشخصات توصیفی شرکت کنندگان در پژوهش.....

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۷۳	شکل ۱: نمودار شیب دار کتل.....
۱۰۷	شکل ۲: مشخصه آماری عامل ۱.....
۱۰۹	شکل ۳: مشخصه آماری عامل ۲.....
۱۱۰	شکل ۴: مشخصه آماری عامل ۳.....
۱۱۱	شکل ۵: مشخصه آماری عامل ۴.....
۱۱۲	شکل ۶: مشخصه آماری عامل ۵.....
۱۱۳	شکل ۷: مشخصه آماری عامل ۶.....
۱۱۴	شکل ۸: مشخصه آماری کل پرسشنامه.....

فصل یکم:

معرفی پژوهش

مقدمه

در هر " نظام آموزشی"^۱ ابتدا اهداف و آرمان‌ها تدوین می‌گردد و سپس از طریق برنامه‌ریزی آموزشی و تقطیع زمانی، در جهت رسیدن به این اهداف گام برداشته می‌شود. پرورش نیروی انسانی متخصص برای مشاغل گوناگون یک کشور، از اهداف مهم هر نظام آموزشی است. اما مهم‌تر از آن، تربیت فرزندان یک نسل مطابق آرمان‌ها و ارزش‌های فرهنگی جامعه است. به عبارتی، اگر یک نظام آموزشی بتواند شهروندانی از هر جهت مفید برای جامعه تربیت کند، می‌تواند ادعا کند که به هدف اصلی خود دست یافته است (کاشانی، ۸۰).

برای دستیابی به این اهداف نخست جو مدرسه باید مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد و راهکارهایی جهت شناخت مدرسه ارائه شود. موضوع جو مدرسه^۲ و اثرهای آن بر عملکرد کلی مدرسه در دهه‌های اخیر توجه پژوهشگران بسیاری را به خود جلب کرده است. برخی از پژوهشگران معتقدند که جو مدرسه در میان سایر متغیرهای مربوط به مدرسه از عوامل نادری است که می‌توان با دستکاری آن به تحقق اهداف تربیتی کمک کرد. همچنین نتایج دسته‌ای از پژوهش‌ها حاکی از آن است که رضایت اعضای سازمان مدرسه از جو مدرسه، خود یک ارزش اساسی محسوب می‌شود، بنابراین، اقدام‌هایی که در جهت بهبود صورت می‌گیرد، تنها به منظور تسهیل موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان نیست، بلکه دلایل انسانی نیز ایجاب می‌کند که هر فرد بتواند در محیط کار و تحصیل خود از فضای روانی سالم، پذیرا، عقلانی و آرامبخش برخوردار شود (اینسکو^۳، ۱۹۹۷).

اضطراب مدرسه^۴ از مواردی است که جو مدرسه می‌تواند در بروز یا تقویت و تشدید آن نقش داشته باشد. کودکان مخصوصاً هنگامی که از پایه یکم به دوم متوسطه انتقال پیدا می‌کنند، دچار اضطراب و آشفتگی شده و تحمل مدرسه برایشان سخت می‌شود. دلیل اصلی این امر، همان موقعیت

¹ Educational System

² School Climate

³ Ainscow

⁴ School Anxiety

یا جو اجتماعی - عاطفی جدید است نه فشار تحصیلی یا عوامل مربوط به آن (جک اچ. کان و جین پی. نورستن و هوارد سی. ام. کارول^۱، ۱۹۹۰).

بحث جو و فضاهاى فرهنگى، در طول دهه هاى ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ مطرح شد که به موجب آن اصلاحات زیادى در آموزش و پرورش ایجاد شد. گودلد و سایزر^۲ از جمله افرادى بودند که به اصلاحات آموزشى با تأکید بر جو مدرسه دل بسته بودند. آنان جو مدرسه را اینگونه تعریف کردند: یک محیط کلى که در آن تربیت فراگیران اتفاق مى‌افتد. به عبارتى جو مدرسه شامل تمام افراد حاضر در مدرسه و روشى که مدرسه اعمال مى‌کند است. از جمله عناصر این جو مى‌توان به: بینش افراد، ارزش‌ها، نقش‌ها، قدرت روابط، محرک‌ها، گروه‌ها، نگرش‌ها، انتظارات، همکاری، رقابت، فعالیت‌هاى دانش‌آموزان، مراقبت‌ها، ارزشیابى، بازخورد بازى‌ها و فضاها اشاره کرد (آهنچیان، ۸۲).

بیان مسأله

در مؤسسات روان‌شناختى فعلی واژه جو یا فضای اجتماعى - عاطفی معرّف عواطفى است که به واسطه روابط میان‌فردى در هر زمانى به وجود مى‌آید. در حال حاضر این واقعیت انکارناپذیر است که عامل احساسات و عواطف بر همه جنبه‌هاى فرهنگى تأثیرگذار است و همینطور در سازمان بر ارزیابى، پیش‌بینى، تغییرات، و اصلاحات تأثیر دارد (اشنایدر^۳، ۱۹۸۱، به نقل از کمار هینها^۴ و همکاران، ۱۹۹۴). نگرش اعضاى سازمان بر انگیزه و رفتارشان تأثیر مستقیم دارد. در واقع شخص، سازمان خود را با توجه به جو و تعاملات موجود تعریف مى‌کند. این جو سازمانى به مثابه یک ویژگی و صفت سازمانى مورد توجه است. در نتیجه جو سازمانى چکیده‌اى از احساسات شخص نسبت به سازمانش است (کمار هینها و همکاران، ۱۹۹۴).

جو سازمانى، به کیفیت درونى یک سازمان به گونه‌اى که اعضاى آن، این کیفیت را ادراک و تجربه کنند، اشاره دارد. به عبارت دیگر مجموعه ویژگی‌هاى درونى که مدرسه‌اى را از مدرسه دیگر متمایز ساخته و رفتار آن را تحت تأثیر قرار مى‌دهد، جو سازمانى آن مدرسه نامیده مى‌شود (علاقه بند، ۷۸).

بینش در مورد جو و انواع فضاهاى حاکم بر سازمان‌ها مى‌تواند بر رشد و توسعه مراجع تربیتى مؤثر واقع شود. مطالعات انتقادى در زمینه‌یابى در مورد جو سازمانى بیانگر آن است که عوامل سازمانى مشترک در تأثیرگذارى بر این فضا و کیفیت آن دخالت دارند. این عناصر بادوام و قابل

¹ Jack H. Khan & Jean P. Nuresten & Howard C.M. Carrol

² Goodlad & Sizer

³ Shnyder

⁴ Kumar Hynha

اندازه‌گیری هستند که در این بین نقش رفتار و ارتباط فردی برجسته است، بنابراین جو سازمانی مربوط می‌شود به ساختار، فرایند و نقش آن در سازمان (فیلد و ابل سون^۱، ۱۹۸۳، به نقل از کمار هینها و همکاران، ۱۹۹۴).

شناخت ابعاد مختلف جو اجتماعی - عاطفی مدرسه در بهبود بهداشت تربیتی آن بسیار قابل توجه است و در نتیجه اشراف به مفاهیم و جنبه‌های متنوع فضای سازمانی الزامیست (علاقه بند، ۷۸). پرسشنامه جو اجتماعی - عاطفی مدرسه با چشم‌انداز اندازه‌گیری شناخت دانش‌آموزان از جو اجتماعی - عاطفی مؤسسات تربیتی شکل گرفته است. بنابراین پژوهشگر با انجام این پژوهش قصد دارد به بررسی این مسأله بپردازد که آیا پرسشنامه مورد نظر در مدارس ایران نیز اهداف مورد نظر را تأمین می‌کند یا نه؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

ماهیت محیط‌های اجتماعی کار در سازمان‌ها، از موضوع‌های مورد توجه علوم رفتاری و اجتماعی است. مطالعه زمینه‌های اجتماعی رفتار انسان، با پژوهش‌های «کورت لوین^۲» آغاز شد. لوین معتقد بود که رفتار انسان تابع تعامل شخصیت یا نیازهای فرد با نیروهای روانی و اجتماعی محیط فرد است. از این رو توجه به توصیف و تحلیل محیط‌ها به عنوان میدان‌های نیروهایی که رفتار انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهند، حائز اهمیت است. حاصل این اعتنا در محیط‌های سازمانی، مطالعات پیرامون جو سازمانی و مفاهیمی نظیر آن است (علاقه بند، ۷۸).

از آنجا که بیشتر کودکان سازمان «مدرسه» را تجربه می‌کنند و زمان زیادی را در آن می‌گذرانند، از معلمان و همسالان خود در مدرسه حرف شنوی بیشتری دارند و با آنان همانند سازی می‌کنند، این نهاد می‌تواند تأثیر مستقیمی روی رشد عاطفی و اجتماعی بچه‌ها بگذارد. بنابراین شناخت ابعاد مختلف جو عاطفی سازمان در بهبود و بهداشت تربیتی و روانی آن بسیار قابل توجه است (اندرسون^۳، ۱۹۸۲).

در میان پژوهش‌های تعیین‌کننده‌ای که در سال‌های اخیر در زمینه تعلیم و تربیت صورت گرفته است می‌توان به پژوهش‌هایی اشاره کرد که مدرسه را به عنوان یک نظام اجتماعی نگریسته و به نوع روابط موجود در مدرسه و نتایج حاصل از آن توجه کرده است. در این پژوهش‌ها مدرسه به عنوان

¹ Field Wabel Seon

² Kurt Lewin

³ Anderson

جامعه‌ای کوچک تلقی شده که روابط اعضای آن با یکدیگر، فضای اجتماعی معینی را به وجود می‌آورد که دارای اثرات انگیزشی برای معلمان و دانش‌آموزان است. بنابراین مطالعه از دیدگاه جو اجتماعی - عاطفی و تربیتی مدرسه می‌تواند به وسیله ارزیابی‌هایی در شرایط واقعی به تئوری‌های رفتار سازمانی منجر گردد (کدیور، ۷۸).

در پرسشنامه جو اجتماعی عاطفی - مدرسه که برای دانش‌آموزان سطح راهنمایی در کشور هند طراحی شده است، تأکید بر تقابل عناصر محیطی بر متغیرهای شخصی است که می‌تواند به وسیله انگیزش‌ها، توانایی‌ها، رضایت‌مندی، احساس سودمندی اشخاص منشأ تأثیر باشد. در این روش امکان تحلیل شخص و درک رفتار گروه در یک موقعیت واقعی و در شرایط اجتماعی مؤثر می‌شود.

اهداف پژوهش

- دستیابی به یک ابزار عینی، معتبر و روا برای سنجش جو اجتماعی - عاطفی مدارس
- کمک به بهبود وضع اجتماعی - عاطفی مدرسه
- تعیین ساختار عاملی پرسشنامه جو اجتماعی - عاطفی مدرسه
- برآورد ضریب اعتبار و روایی پرسشنامه جو اجتماعی - عاطفی مدرسه
- تهیه ابزاری معتبر و روا برای پژوهش‌های آینده

سؤالات پژوهش

- آیا بین سؤالهای تست جو اجتماعی - عاطفی مدرسه هماهنگی وجود دارد؟
- آیا پرسشنامه جو اجتماعی - عاطفی مدرسه از اعتبار کافی برخوردار است؟
- آیا پرسشنامه جو اجتماعی - عاطفی مدرسه از روایی کافی برخوردار است؟
- تست جو اجتماعی - عاطفی مدرسه از چند عامل اشباع شده است؟
- آیا جو اجتماعی - عاطفی مدرسه با اضطراب مدرسه دانش‌آموزان رابطه مثبت دارد؟

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

جو مدرسه: ویژگی‌های درونی که یک مدرسه را از مدرسه دیگر جدا می‌سازد، جو مدرسه می‌گویند (هالپین و کرافت^۱، ۱۹۸۶، به نقل از گودرزی، ۸۱).

¹ Halpin & Craft

جو اجتماعی مدرسه: ترکیبی از دو بعد رهبری مدرسه و تعامل‌های معلمان و دانش‌آموزان است (هالپین و کرافت، ۱۹۸۶، به نقل از گودرزی، ۸۱).

جو عاطفی مدرسه: جو عاطفی مدرسه چکیده‌ای از احساس شخص نسبت به سازمانش است (اشنایدر، ۱۹۸۶، به نقل از کمار هینها و همکاران، ۱۹۹۴).

اضطراب: یک احساس منتشر بسیار ناخوشایند و اغلب مبهمی است که با یک یا چند تا از احساس‌های جسمی همراه می‌گردد (کاپلان و سادوک^۱، ۱۹۹۴).

اضطراب مدرسه: یک واکنش هیجانی منفی که در پاسخ به دو منبع تنش‌زای مدرسه، یعنی تنش‌های پیشرفت مانند امتحانات و موفقیت‌های رقابتی و تنش‌های اجتماعی نظیر تأیید یا طرد معلم بروز می‌کند، کودک دارای اضطراب مدرسه ممکن است اضطراب اجتماعی یا تحصیلی یا هر دو را تجربه کند (فیلیپس^۲، ۱۹۷۸).

آزمون^۳: آزمون وسیله‌ای است عینی و استاندارد شده که برای اندازه‌گیری نمونه خاصی از رفتار یا خصایص آدمی به کار می‌رود. در این تعریف مراد از عینی آن است که روش اجرا، نمره دادن و تعبیر و تفسیر نتایج آزمون بر اساس قواعدی مشخص صورت می‌گیرد و قضاوت و نظر شخصی در آن بی‌تأثیر است. برای هر آزمون دستورالعمل خاصی در مورد نحوه اجرا، مدت آزمایش، دستورالعمل شفاهی و نحوه ارائه مثال‌ها و روش تفسیر نمره‌ها تهیه می‌شود. اصطلاح استاندارد شده به این معناست که آزمون قبلاً در مورد گروه نمونه‌ای از افراد مورد نظر در بوطه آزمایش گذاشته شده است و نیز دارای جدول نرم یا هنجارهایی است که نمره‌های خام آزمون بر مبنای آن تعبیر و تفسیر می‌شوند و مقصود از نمونه‌ای از رفتار یا خصایص آن است که در هر آزمون، نمونه‌های کوچکی از رفتار یا خصایص فرد که به دقت انتخاب شده است مورد مشاهده و اندازه‌گیری قرار می‌گیرد (شریفی، ۱۳۸۳).

اعتبار^۴: اعتبار آزمون، به دقت وسیله اندازه‌گیری اشاره می‌کند و به ثبات، پایایی، همگونی، نظم، بازپدیدآوری، پیش‌بینی‌پذیری، و حساسیت آن مربوط می‌شود. در مفهوم دیگر یعنی اینکه اگر خصیصه مورد نظر را با همان وسیله (یا با وسیله مشابه و قابل مقایسه با آن) در شرایط مشابه دو بار اندازه بگیریم، نتایج حاصل تا چه حد مشابه، دقیق، پیش‌بینی‌پذیر، و قابل اعتماد است (هومن، ۸۱).

¹ Kaplan & Sadok

² Philips

³ Test

⁴ Reliability

روایی^۱: مقصود از روایی آن است که وسیله اندازه‌گیری به واقع بتواند خصیصه مورد نظر را اندازه بگیرد نه خصیصه دیگری را، روایی یعنی مناسب بودن، بامعنا بودن و مفید بودن استنباط‌های خاصی که از روی نمره‌های تست به عمل می‌آید (هومن، ۸۴).

عملی بودن^۲: شامل همه ملاحظاتی است که یک آزمون را در عمل از نظر عوامل اقتصادی، سهولت اجرا، تفسیر و استفاده صحیح از نمره‌ها، قابل استفاده می‌سازد (هومن، ۸۴).

تحلیل عاملی^۳: تحلیل عاملی اصطلاحی است که برای رواسازی و توسعه ابزارهای روان‌سنجی، تحلیل داده‌ها به منظور کشف سازه‌های جدید، کمک به تدوین تئوری تحلیل محتوا و مواد مصاحبه، سبک‌های مدیریتی، علائق شغلی و... به کار می‌رود (هومن، ۸۴). استخراج تعداد محدودی عوامل از میان تعداد زیادی متغیرهای همپوش به‌صورتی که بین متغیرها مشترک باشد، به جای تعدادی از متغیرها قرار می‌گیرد. این عوامل با یکدیگر همبستگی و تداخل نداشته باشد و سازه‌های روشن و بامعنا بیان کنند (ثرن‌دایک^۴، ترجمه هومن، ۷۵).

بار عاملی^۵: همبستگی یک متغیر با یک عامل را بار عاملی می‌گویند که مقدار آن از -۱ تا +۱ تغییر می‌کند (کلاین^۶، ترجمه مینایی، ۸۰).

عامل^۷: رویس معتقد است عامل، سازه‌هایی است که عملاً از روی بارهای عاملی تعریف می‌شود. اساساً عامل، بعد یا سازه‌ای است که روابط مجموعه‌ای از متغیرها را به صورت خلاصه مطرح می‌کند (کلاین، ترجمه مینایی، ۸۰).

واریانس مشترک^۸: نسبت واریانس مشترک هر متغیر و عامل را واریانس مشترک می‌نامند که مقدار آن بین ۰ و ۱ تغییر می‌کند (سرمد و همکاران، ۸۳).

واریانس خطا^۹: نوعی واریانس که تقریباً در همه پژوهش‌ها وجود دارد و بیانگر نوسان، تغییر یا پراش اندازه‌ها به سبب تأثیر عوامل تصادفی است (هومن، ۸۴).

چرخش عامل‌ها: چرخش عامل‌ها واریانس بین عوامل و در نتیجه اعتبار را تغییر می‌دهد (ثرن‌دایک، ترجمه هومن، ۷۵). چرخش محورهای ساختار عامل‌ها را ساده می‌کند و چرخش عامل‌ها، ماتریس اولیه را

¹ Validity

² Practicaly

³ Factor Analysis

⁴ thornidike

⁵ Loading

⁶ Klien

⁷ Factor

⁸ Common or Shared Variances

⁹ Error Variance

به ماتریس دیگری انتقال می‌دهد و از طریق پراکنده کردن واریانس در همه عامل‌ها، تاحدی یکنواخت‌تر ساختار عاملی را روشن می‌کند و به‌طور کلی به یک راه حل تغییرپذیری که به احتمال زیاد به سایر نمونه‌های همان جامعه قابل تعمیم باشد، می‌گردد (هومن، ۸۴).

چرخش متمایل^۱: بعضی اوقات خوشه‌بندی متغیرها نسبت به هم به گونه‌ای است که محورهای حایل برای نمایش آن مناسب‌تر است. به این روش چرخش که محورها نسبت به هم با زاویه‌ای غیراز قائمه قرار می‌گیرند، چرخش متمایل گفته می‌شود. روش متمایل اجازه می‌دهد عامل‌ها بعد از چرخش همبسته باشد (هومن، ۸۶).

چرخش ابلیمین^۲: روش ابلیمین یک مثال کلاسیک برای چرخش است که هدف آن به دست آوردن ساختار ساده در حالتی است که اجازه می‌دهد عامل‌ها با یکدیگر همبسته باشند. اندازه همبستگی بین عامل‌ها می‌تواند توسط پژوهشگر تعیین شود. بنابراین پژوهشگر باید یک فرضیه مبتنی بر تئوری درباره درجه همبستگی بین عامل‌ها در دست داشته باشد (هومن، ۸۶).

تحلیل مؤلفه‌های اصلی^۳ (PC): تحلیل مؤلفه‌های اصلی که یکی از مدل‌های تحلیل عاملی اکتشافی است عامل‌های واریانس هر متغیر، از جمله واریانس مشترک با سایر متغیرهای مجموعه (واریانس‌ها)، و نیز واریانس اختصاصی را توجیه می‌کند. تعداد مؤلفه‌ها (عامل‌ها) در تحلیل مؤلفه‌ای از لحاظ تئوری باید با تعداد متغیرها برابر باشد، زیرا همه واریانس هر متغیر باید توسط عامل‌ها توجیه شود (هومن، ۸۶).

ساختار عاملی^۴: عبارت است از تعداد عواملی که کل پراکندگی موجود در متغیرهای پرسشنامه را توصیف می‌کند (هومن، ۸۶). منظور از بررسی ساختار عاملی این است که پرسشنامه از چه عواملی تشکیل شده است.

ارزش ویژه^۵: مجموع مجذورات بارهای عاملی هر عامل، نسبت واریانس تبیین شده به وسیله آن عامل را منعکس می‌کند. این مقدار کل واریانس، ارزش ویژه عاملی عامل است (هومن، ۸۶). هرچه قدر ارزش ویژه عامل زیاد باشد آن عامل واریانس بیشتری را تبیین می‌کند.

¹ oblique rotation

² oblimin rotation

³ Principical Components

⁴ Factor Structure

⁵ Eigen Value

نرم: نرم یا هنجار عبارت است از متوسط عملکرد گروه نمونه‌ای از آزمودنی‌ها که به روش تصادفی از یک جامعه تعریف شده، انتخاب می‌شود. هنجار آزمون‌های استاندارد شده بر اساس توزیع نمره-های خام گروه نمونه‌ای از آزمودنی‌ها به دست می‌آید (شریفی، ۸۳).

ضریب آلفای کرونباخ^۱: روشی برای محاسبه اعتبار تست از طریق یکبار اجرای تست است. این روش به هماهنگی کارکرد آزمودنی از یک سؤال به سؤال دیگر بستگی دارد (هومن، ۸۴).

تعاریف عملیاتی

جو اجتماعی - عاطفی مدرسه^۲: منظور نمره‌ی عملکرد آزمودنی در خرده مقیاس‌های آزمون جو اجتماعی - عاطفی است.

اضطراب مدرسه: منظور نمره عملکرد آزمودنی در خرده مقیاس‌های آزمون اضطراب مدرسه است.

دانش‌آموزان دوره راهنمایی: منظور دانش‌آموزان دختر و پسر پایه‌های یکم، دوم و سوم راهنمایی هستند که در شهر گیلان غرب زندگی می‌کنند.

¹ Cronbachs Alpha Coefficient

² Social-Emotional Environment of School